NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY ELEANOR SHARPSTON prednesené 17. decembra 2009[1]

1. V roku 1859 Jean-François Millet dokončil a predal svoj známy obraz L'Angélus. Niekoľko rokov po jeho smrti, v čase, kedy jeho rodina, podobne ako mnoho iných postihnutých prvou svetovou vojnou, žila v biednych podmienkach, bol tento obraz predaný za cenu, ktorá významne obohatila predávajúceho. Tvrdí sa, že práve rozpor medzi týmito dvomi okolnosťami viedol francúzskeho normotvorcu v roku 1920 k prijatiu *droit de suite*, práva na ďalší predaj, podľa ktorého následné predaje umeleckých diel priznávajú autorovi alebo jeho dedičom právo na vyplatenie poplatkov za poskytnutie práv.[2]

2. Toto právo sa odvtedy rozšírilo do iných právnych systémov. V roku 1948 bolo zavedené do Bernského dohovoru[3], a to na základe voľby, a smernicou 2001/84/ES (ďalej len „smernica")[4] sa stalo povinným. Aj napriek tomu, že zásada je jednotná a uplatniteľné sadzby sú harmonizované, členské štáty disponujú v niekoľkých ohľadoch diskrečnou právomocou.

3. Súčasné francúzske právo stanovuje, že po smrti autora diela majú právo na ďalší predaj výlučne dedičia zo zákona, s výnimkou akýchkoľvek dedičov zo závetu.

4. Umelec Salvador Dalí[5], ktorý zomrel v roku 1989, ustanovil Španielsko univerzálnym dedičom jeho práv duševného vlastníctva. Ak by nezanechal závet, tieto práva by prešli na niekoľkých nepriamych dedičov.

1 — Jazyk prednesu: angličtina.

2 — Pozri vyhlásenie ministra kultúry Assemblée nationale française (francúzske národné zhromaždenie) zo 16. marca 2006 (http://www.assemblee-nationale.fr/12/cri/2005-2006/20060175.asp).

3 — Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel z 9. septembra 1886, revidovaný v Bruseli 26. júna 1948. Všetky členské štáty Európskej únie sú stranami tohto dohovoru.

4 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/84/ES z 27. septembra 2001 o práve ďalšieho predaja v prospech autora pôvodného umeleckého diela (Ú. v. ES L 272, s. 32; Mim. vyd. 17/001, s. 240). Hoci pojem „droit de suite" je v angličtine veľmi rozšírený, osobitne v anglickom znení Bernského dohovoru, budem naďalej používať pojem „právo na ďalší predaj", ktorý je uvedený v smernici.

5 — Je zaujímavé, že samotný Dalí bol hlboko ovplyvnený maľbou L'Angélus a v roku 1963 uverejnil dlhý „paranoidno-kritický" výklad tohto diela pod názvom *Le mythe tragique de l'Angélus de Millet*.

5. V súlade s francúzskym právom boli práva na ďalší predaj Dalího umeleckých diel vo Francúzsku vyberané v prospech týchto nepriamych dedičov. Spor nastal medzi španielskou spoločnosťou vyberajúcou poplatky v prospech Španielska, ktorá bola zastúpená nadáciou založenou Dalím pred svojou smrťou, a francúzskou organizáciou kolektívnej správy, ktorá platila poplatky jeho nepriamym dedičom.

6. Tribunal de grande instance de Paris si v tejto súvislosti kladie otázku, či francúzske obmedzenie nadobúdateľov práva na ďalší predaj na dedičov zo zákona je zlučiteľné s právom Únie.

I — Právny základ

A — *Smernica*

7. Odôvodnenie č. 1 smernice stanovuje, že „právo na ďalší predaj je neprevoditeľné a nescudziteľné právo“ a odôvodnenie č. 3 vysvetľuje, že cieľom je „zabezpečiť autorom grafických a výtvarných umeleckých diel podiel na ekonomickom úspechu ich pôvodných umeleckých diel“ a pomáhať „vyrovnať rovnováhu medzi ekonomickou situáciou autorov grafických a výtvarných umeleckých diel a ekonomickou situáciou iných tvorcov, ktorí majú úžitok z následného používania ich diel“.

8. Odôvodnenie č. 9 upozorňuje na už existujúcu situáciu, v ktorej väčšina štátov, nie však všetkých vtedajších 15 členských štátov, zaviedla právo na ďalší predaj, aj keď s významnými obmenami, najmä pokiaľ ide o umelecké diela, na ktoré sa vzťahujú, osoby majúce nárok na poplatky za poskytnutie práv, používanú sadzbu, transakcie podliehajúce platbe poplatkov za poskytnutie práv a základu, z ktorého sú vypočítané. Uvedené odôvodnenie stanovuje toto: „Uplatnenie alebo neuplatnenie tohto práva má významný dopad na konkurenčné prostredie v rámci vnútorného trhu, pretože existencia alebo absencia povinnosti platiť na základe práva na ďalší predaj je prvok, ktorý musí vziať do úvahy každý jednotlivec želajúci si predať umelecké dielo. Toto právo je teda faktor prispievajúci k vzniku deformácií súťaže, ako aj k presunu (vytláčaniu) predaja v rámci spoločenstva.“

9. Odôvodnenie č. 10 podobne zdôrazňuje, že „tieto rozdiely týkajúce sa existencie práva na predaj a jeho uplatňovania

členskými štátmi majú priamy negatívny dopad na riadne fungovanie vnútorného trhu s umeleckými dielami, ako ho požaduje článok 14 zmluvy“, zatiaľ čo odôvodnenie č. 11 poznamenáva, že harmonizácia právnych predpisov členských štátov o práve na ďalší predaj prispieva k dosiahnutia základných slobôd na vnútornom trhu. V dôsledku toho je podľa odôvodnenia č. 13 „potrebné odstrániť existujúce rozdiely medzi zákonmi, ak majú deformačný účinok na fungovanie vnútorného trhu, a zabrániť vzniku nových rozdielov tohto druhu“, ako záujem, ktorý je v podstate viackrát zopakovaný v odôvodneniach č. 14 a č. 15. Osobitne podľa odôvodnenia č. 23 si efektívne fungovanie vnútorného trhu s dielami moderného a súčasného umenia vyžaduje stanovenie jednotných sadzieb v najširšom možnom rozsahu.

10. Odôvodnenie č. 13 však takisto stanovuje, že „nie je potrebné odstrániť alebo brániť vzniku rozdielov, u ktorých neexistuje predpoklad, že by ovplyvnili fungovanie vnútorného trhu“ a odôvodnenie č. 15 stanovuje, že „je… potrebné harmonizovať každé ustanovenie právnych predpisov členských štátov o práve na ďalší predaj, a aby sa ponechal čo najväčší priestor pre národné rozhodnutie, postačí, ak sa uplatňovanie harmonizácie obmedzí na tie ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré majú najpriamejší dopad na fungovanie vnútorného trhu“.

11. Podobným spôsobom, ale presnejšie, odôvodnenie č. 27 stanovuje: „Osoby majúce nárok na poplatky za poskytnutie práv musia byť špecifikované s riadnym prihliadnutím na zásadu subsidiarity; nie je vhodné prijať opatrenia na základe tejto smernice vo vzťahu k zákonom o nástupníctve členských štátov; avšak právni nástupcovia autora musia mať možnosť úplne využiť právo na ďalší predaj po jeho smrti…“

12. Z hmotnoprávnych ustanovení smernice článok 1 ods. 1 stanovuje, že členské štáty „udelia v prospech autora pôvodného umeleckého diela právo na ďalší predaj, ktoré bude definované ako nescudziteľné právo a ktorého sa nemožno vzdať, a to ani vopred, na poplatky za poskytnutie práv, vychádzajúce z predajnej ceny získanej za každý ďalší predaj diela po prvom prevode diela autorom“.

13. Sadzby, ktoré sa majú uplatniť, sú jednotne stanovené v článku 4 ods. 1, s malými odchýlkami stanovenými v článku 4 ods. 2 a 3.

14. Podľa článku 6 ods. 1 sa poplatok za poskytnutie práv zaplatí „autorovi diela, a výhradou článku 8 ods. 2, po jeho smrti jeho právnym nástupcom“. [6]

15. Článok 8 stanovuje:

„1. Obdobie ochrany práva na ďalší predaj [trv[á] počas života autora a 70 rokov po jeho smrti, bez ohľadu na to, kedy bolo dielo oprávnene sprístupnené verejnosti [7]].

2. Výnimkou z odseku 1 členské štáty, ktoré neuplatňujú právo na ďalší predaj (ku dňu nadobudnutia platnosti uvedenému v článku 13), nebudú musieť počas obdobia, ktoré sa skončí najneskôr 1. januára 2010, uplatniť právo na ďalší predaj v prospech právnych nástupcov umelca po jeho smrti.

3. Členský štát, na ktorý sa vzťahuje odsek 2, má maximálne dva ďalšie roky na to, aby umožnil ekonomickým subjektom v tomto členskom štáte, ak je to potrebné, postupne sa prispôsobiť systému práva na ďalší predaj, pri zachovaní ich ekonomickej životaschopnosti, skôr než bude musieť uplatniť právo na ďalší predaj v prospech právnych nástupcov umelca po jeho smrti…“

16. Článok 12 stanovuje, že členské štáty majú vykonať smernicu najneskôr do 1. januára 2006 a článok 13 stanovuje, že dňom nadobudnutia jej účinnosti je deň jej uverejnenia v *Úradnom vestníku Európskych spoločenstiev*, teda 13. október 2001.

B — *Francúzska právna úprava*

17. Právo na ďalší predaj je vo francúzskej právnej úprave zakotvený už od roku 1920. [8] Príslušné ustanovenie bolo viac-menej zmenené a doplnené v roku 2006 na účely úplného

6 — Táto poznámka pod čiarou nemá z hľadiska slovenského prekladu návrhov význam.

7 — Pozri článok 1 ods. 1 smernice Rady č. 93/98/EHS z 29. októbra 1993 o zosúladení lehoty ochrany autorského práva a niektorých príbuzných práv (Ú. v. ES L 290, s. 9; Mim. vyd. 17/001, s. 141) nahradený článkom 1 ods. 1 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/116/ES z 12. decembra 2006 o lehote ochrany autorského práva a niektorých súvisiacich práv (kodifikované znenie) (Ú. v. EÚ L 372, s. 12).

8 — Loi du 20 mai 1920 frappant d'un droit au profit des artistes les ventes publiques d'objets d'art, zrušený a nahradený Loi n° 57-298 du 11 mars 1957 sur la propriété littéraire et artistique.

zosúladenia s požiadavkami smernice.[9] Článok L.122-8 Code de la proprieté intellectuelle (zákonník duševného vlastníctva) tak v súčasnosti stanovuje:

„Autori pôvodných grafických alebo výtvarných umeleckých diel, ktorí sú občanmi členského štátu Európskeho spoločenstva alebo štátu, ktorý je zmluvnou stranou Dohody o Európskom hospodárskom priestore majú právo na ďalší predaj, ktoré je nescudziteľným právom na výnosy z každého predaja diela po prvom prevode diela autorom alebo jeho právnym nástupcom…“

18. Článok L.123-7 ďalej stanovuje:

„Po smrti autora právo na ďalší predaj uvedené v článku L.122-8 prechádza na jeho dedičov…, s výnimkou dedičov zo závetu a právnych nástupcov, počas prebiehajúceho kalendárneho roka a nasledujúcich 70 rokov.“[10]

19. Chcem upozorniť, že túto definíciu nadobúdateľov práva na ďalší predaj po smrti autora budem označovať ako „napadnuté ustanovenie“.

20. Poradie právnych nástupcov je uvedené v článku 734 a nasl. francúzskeho občianskeho zákonník a zahŕňa štyri postupné skupiny. V každej skupine je dôležitý stupeň príbuzenstva. Nepriami dedičia po šiestom stupni nededia.[11]

21. Článok 912 a nasl. občianskeho zákonníka delí majetok poručiteľa na časť, ktorá je zo zákona vyhradená určitým dedičom, a na časť, ktorá môže byť závetom odkázaná právnym nástupcom. Je všeobecnou zásadou, že je možné závetom odkázať celý majetok, ak potomkovia alebo manželka z trvajúceho manželstva (prípadne do roku 2007 tiež priami predkovia) zomreli skôr ako poručiteľ. Napadnuté ustanovenie je teda výnimkou zo všeobecnej zásady.

9 — Loi nº 2006-961 du 1er août 2006 relative au droit d'auteur et aux droits voisins dans la société de l'information.

10 — Toto ustanovenie zostalo nezmenené od roku 1997, kedy bola príslušná lehota predĺžená z 50 na 70 rokov. Pojem „právni nástupcovia“ je tu preložený z francúzskeho „ayant cause“, pri ktorom možno predpokladať odlišný význam na rozdiel od „ayant droit“, pojmu používanému smernicou pre „právnych nástupcov [po]“, hoci obidva tieto pojmy sa vo francúzštine často používajú v rovnakom význame.

11 — Podľa článku 724 občianskeho zákonníka v prípade, že niet dedičov zo zákona alebo zo závetu, prechádza majetok na štát.

C — *Španielska právna úprava*

22. Právo na ďalší predaj bolo do španielskej právnej úpravy zavedené v roku 1987 [12] a s ustanoveniami smernice bol zosúladený zákonom č. 3/2008. [13] Španielska právna úprava, na rozdiel od tej francúzskej, nevylučuje žiadnu skupinu osôb, ktoré môžu autor diela ustanoviť za právnych nástupcov, ale od roku 1996 len jednoducho stanovila, že toto právo je možné previesť len dedením v prípade smrti (*mortis causa*).

II — Skutkový stav, konanie a prejudiciálne otázky

23. Salvador Dalí založil v roku 1983 nadáciu Fundació Gala-Salvador Dalí [14] (ďalej len „nadácia"), ktorej cieľom je „pomáhať, podporovať, šíriť, zachovávať, opatrovať a chrániť v Španielsku a v každom inom štáte umelecké, kultúrne a tvorivé diela maliara, jeho majetok a všetky jeho práva; jeho životné skúsenosti, jeho myšlienky, návrhy a nápady a umelecké, tvorivé a kultúrne práce; jeho odkaz a celosvetové uznanie prínosu jeho tvorby k výtvarnému umeniu, ku kultúre a súčasnému mysleniu". [15]

24. Dalí zomrel ako vdovec v roku 1989 bez toho, aby po sebe zanechal deti, alebo potomkov, vo svojom závete však ustanovil Španielsko za svojho „univerzálneho a absolútneho dediča celého svojho majetku, všetkých svojich práv a umeleckých diel, so snahou o ochranu, šírenie a opatrovanie jeho umeleckých diel". Štát prijal toto dedičstvo s tým, že správu a užívanie práv zveril ministerstvu kultúry, ktoré to zverilo nadácii.

25. Nadácia Dalí zverila v roku 1997 spoločnosti Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (ďalej len „VEGAP"), organizácii kolektívnej správy podľa španielskeho práva, výlučné zastúpenie výkonu jej práv a výber poplatkov za Dalího diela z celého sveta.

12 — Ley 22/1987, de 11 de noviembre, de Propiedad Intelectual, Article 24, pozmenený Real Decreto Legislativo 1/1996, de 12 de abril, por el que se apruebe el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia.

13 — Ley 3/2008, de 23 de diciembre, relativa al derecho de participación en beneficio del autor de una obra de arte original, článok 2 ods. 1 a článok 6.

14 — Gala je meno, pod ktorým bola všeobecne známa jeho žena, Elena Dmitrievna Diakonova. Zomrela v roku 1982.

15 — Pozri http://www.salvador-dali.org/fundacio/es_historia.html.

VEGAP požiadala svoju francúzsku sesterskú organizáciu Auteurs dans les Arts Graphiques et Plastiques (ďalej len „ADAGP"), s ktorou mala uzavretú zmluvu o vzájomnom zastupovaní, aby sa ujala správy práv týkajúcich sa diela Dalího na francúzskom území s účinnosťou od 17. októbra 1997.

26. Od toho dňa ADAGP vyberala a prerozdeľovala spoločnosti VEGAP, na účet Nadácie Dalí, všetky poplatky za právo užívania diel tohto umelca vo Francúzsku – s výnimkou poplatkov za poskytnutie práva, ktoré boli vyberané v prospech nepriamych dedičov a ktoré im spočiatku aj vyplácala.

27. Dňa 28. decembra 2005 podala nadácia a VEGAP žalobu proti ADAGP na Tribunal de grande instance v Paríži. Tvrdili, že podľa francúzskej a španielskej zásady voľby práva sa dedenie hnuteľného majetku Dalího spravuje španielskym právom, pretože v čase svojej smrti bol španielskym štátnym príslušníkom s bydliskom v Španielsku. Nadácia je preto jedinou, ktorá má nárok na poplatky za poskytnutie všetkých práv k dielam Dalího a najmä na poplatok za poskytnutie práva na ďalší verejný predaj diel. Žiada preto, aby jej ADAGP prostredníctvom VEGAP vyplatila všetky poplatky vyzbierané z predajov Dalího diel od 17. októbra 1997.

28. Z vnútroštátneho spisu je zjavné, že ADAGP neodovzdala žiadne takéto poplatky vybrané odo dňa, kedy bola podaná žaloba, a je ochotná ich vyplatiť ktorémukoľvek účastníkovi alebo účastníkom, o ktorých tribunal de grande instance rozhodne, že sú oprávnení. Tvrdí, že poplatky vyplatené šiestim nepriamym dedičom, oprávneným na základe francúzskeho práva, musia byť, ak je to primerané, vrátené. Pribral preto do konania dedičov ako ďalších účastníkov konania na strane žalovaného, hoci ani jeden z nich sa na súd nedostavil.

29. Tribunal de grande instance uvádza, že Francúzsko si ponechalo len právo na ďalší predaj v prospech dedičov zo zákona, zatiaľ čo smernica stanovuje, že sa má vyplatiť „právnym nástupcom" zosnulého umelca. Pýta sa, či to umožňuje smernica v rámci

všeobecnej úpravy alebo na základe výnimiek stanovených v článku 8.

III — Posúdenie

30. Súdnemu dvoru boli preto v tomto návrhu na začatie prejudiciálneho konania položené tieto otázky:

„Môže si Francúzsko po prijatí smernice z 27. septembra 2001 ponechať vyhradenie práva ďalšieho predaja pre dedičov zo zákona, s výnimkou dedičov zo závetu a právnych nástupcov?

Umožňujú ustanovenia článku 8 ods. 2 a 3 smernice z 27. septembra 2001, aby Francúzsko malo odchylnú právnu úpravu?“

31. Nadácia a VEGAP, francúzska, talianska a španielska vláda a Komisia predložili písomné pripomienky. Na pojednávaní prediesli ústne pripomienky Nadácia, francúzska a španielska vláda a Komisia.

32. Vnútroštátny súd sa v podstate pýta, či smernica, s osobitným zreteľom na článok 6 ods. 1 a článok 8 ods. 2 a 3, sa má vykladať tak, že umožňuje, aby Francúzsko zachovalo právo na ďalší predaj, ktoré po smrti autora patrí len jeho dedičom zo zákona, s výnimkou dedičov zo závetu a právnych nástupcov.

33. Zastávam však názor, že skôr, ako pristúpením k zodpovedaniu položených otázok, je vhodné zvážiť určité aspekty, ktoré môžu ovplyvniť uplatniteľnosť smernice vzhľadom na okolnosti konania vo veci samej, ako aj prípustnosť prejudiciálnych otázok uvedených v pripomienkach predložených španielskou vládou.

34. Po prvé poznamenávam, že v konaní vo veci samej sú účastníkmi konania súkromnoprávne subjekty a konanie sa nevzťahuje na Francúzsko ako na členský štát, ktorému je smernica adresovaná. Po druhé tieto konania sa týkajú, aj keď len čiastočne, poplatkov, ktoré sa mohli vyberať na jednej strane pred prijatím smernice a na druhej strane po jej prijatí avšak skôr, ako uplynula prípustná lehota na jej prebratie. Po tretie žalobcovia neodkazujú v konaní vo veci samej na

nezlučiteľnosť medzi francúzskou právnou úpravou a smernicou, ale na uplatniteľnosť španielskej, nie francúzskej právnej úpravy, týkajúcej sa určenia nadobúdateľov práva na ďalší predaj.

A — *„Horizontálny priamy účinok"*

35. V tejto súvislosti z ustálenej judikatúry vyplýva, že smernica nemôže ukladať povinnosti jednotlivcovi, takže sa na smernicu ako takú voči nemu nemožno odvolávať, a teda, že sa nemôže, hoci aj jasné, presné a bezpodmienečné ustanovenie smernice zaručujúce jednotlivcovi práva alebo ukladajúce povinnosti ako také, použiť v rámci sporu, v ktorom stoja proti sebe výhradne jednotlivci. [16] Vzhľadom na to, že účastníkmi konania vo veci samej sú súkromnoprávne subjekty, zdá sa, že táto zásada vylučuje možnosť dovolávať sa akejkoľvek možnej nezlučiteľnosti medzi francúzskou právnou úpravou a smernicou.

36. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ako aj zo spisu doručenému Súdnemu dvoru je však jasné, že nadácia a VEGAP sa proti ADAGP alebo Dalího dedičom v konaní vo veci samej neodvolávajú na smernicu. Zdá sa skôr, že tribunal de grande instance nastolil otázku *ex offo* a že tvrdenie nadácie a VEGAP o nezlučiteľnosti napadnutého ustanovenia so smernicou bolo uvedené až v ich pripomienkach predložených Súdnemu dvoru.

37. Za týchto okolností zastávam názor, že predmetná judikatúra nie je v skutočnosti relevantnou. Aj keď Súdny dvor vo všeobecnosti stanovil, že ustanovenia smernice sa nemôžu uplatniť v konaniach medzi jednotlivcami, základom pre tento výrok je, že sa jednotlivec nemôže odvolávať na ustanovenia smernice s cieľom uplatniť svoje právo alebo uložiť povinnosť inému takémuto jednotlivcovi. Tieto úvahy sa neuplatňujú v prípade, ak vnútroštátny súd uplatňuje *ex offo* niektorý dôvod.

38. V tomto zmysle Súdny dvor následne rozhodol, že v prípade neexistencie právnej úpravy Spoločenstva (teraz právnej úpravy Európskej únie – právo EÚ) v danej

16 — Pozri nedávny rozsudok Súdneho dvora zo 16. júla 2009, Mono Car Styling, C-12/08, Zb. s. I-6653, bod 59.

oblasti prináleží vnútroštátnemu právnemu poriadku každého členského štátu, aby určil príslušné súdy a upravil procesné podmienky žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z práva EÚ, za predpokladu, že takéto podmienky jednak nie sú menej výhodné ako podmienky vzťahujúce sa na obdobné žaloby vnútroštátnej povahy (zásada ekvivalencie) a že jednak nevedú k praktickej nemožnosti alebo nadmernému sťaženiu výkonu práv priznaných právom EÚ (zásada efektivity). Právo EÚ preto bráni vnútroštátnemu ustanoveniu, ktoré tým, že znemožňuje vnútroštátnemu súdu, aby *ex offo* posúdil, či vnútroštátne právne predpisy sú zlučiteľné s ustanoveniami práva EÚ, porušuje obidve tieto zásady. Právo EÚ však nevyžaduje, aby vnútroštátny súd uplatnil *ex offo* takýto dôvod, v prípade ak žiadna z týchto zásad nie je dotknutá. [17]

39. Je zjavné, že právo EÚ nemôže brániť vnútroštátnemu súdu, aby sa *ex offo* (tak ako to urobil vnútroštátny súd) zaoberal otázkou zlučiteľnosti vnútroštátnych právnych predpisov s ustanoveniami európskej smernice. Naopak, povinnosť vnútroštátnych súdov vykladať vnútroštátne právo čím vernejšie vo vzťahu k zmyslu textu a k cieľu danej smernice, aby dosiahol výsledok, ktorý táto smernica sleduje, [18] je pozitívnym impulzom na to, aby takéto otázky predkladal.

40. V prejednávanej veci je na francúzskej právnej úprave, aby určila, či tribunal de grande instance je príslušný predložiť návrh na začatie prejudiciálneho konania týkajúci sa zlučiteľnosti napadnutého ustanovenia so smernicou a či môže toto ustanovenie zohľadniť. V tomto zmysle, ak by sa preukázalo, že ustanovenie je nezlučiteľné so smernicou, potom by sa pravdepodobne nemohlo uplatniť, pretože jeho doslovné znenie je možné len ťažko vykladať v tom zmysle, že zahrnuje dedičov zo závetu a že povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom EÚ nemôže slúžiť ako základ výkladu vnútroštátneho práva *contra legem*. [19]

41. Neboli však vznesené námietky, že tribunal de grande instance nebol príslušný predložiť návrh na začatie prejudiciálneho konania alebo urobiť akékoľvek kroky, ktoré

17 — Táto dobre známa línia judikatúry, ktorú tu zjednocujem, sa začína rozsudkami Súdneho dvora zo 14. decembra 1995, Peterbroeck, C-312/93 (Zb. s. I-4599) a zo 14. decembra 1995, Van Schijndel a van Veen (C-430/93 a C-431/93, Zb. s. I-4705), a nedávno bola použitá v rozsudku Súdneho dvora zo 7. júna 2007, Van der Weerd a i. (C-222/05 až C-225/05, Zb. s. I-4233, body 28 až 42). Pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Poiares Maduro v poslednej uvedenej veci, body 13 až 41.

18 — Pozri naposledy rozsudok Mono Car Styling, už citovaný v poznámke pod čiarou 16, bod 60 a nasl.

19 — Tamže, bod 61 a v ňom citovaná judikatúra.

môžu byť na zohľadnenie tohto rozhodnutia nevyhnutné. Zastávam preto názor, že je príslušný a môže rozhodnutie Súdneho dvora primerane zohľadniť.

B — *Uplatniteľnosť ratione temporis smernice*

42. ADAGP vyberala odmeny z predaja Dalího diel od 17. októbra 1997. Smernica nadobudla účinnosť 13. októbra 2001 a členským štátom bola uložená povinnosť prijať nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie súladu so smernicou do 1. januára 2006 (s možnosťou určitých dočasných výnimiek podľa článku 8 ods. 2 a 3, a to až do 1. januára 2010 alebo do 1. januára 2012, ktoré sú predmetom druhej prejudiciálnej otázky predloženej vnútroštátnym súdom).

43. Výklad smernice je v tomto zmysle relevantný pre obdobie po 1. januári 2006. Smernica však nemôže mať žiadnu priamu relevantnosť pre obdobie pred 13. októbrom 2001, ani pre obdobie medzi týmito dvoma dátumami.

44. Aj napriek tomu, že počas lehoty na prebratie smernice sa členské štáty musia zdržať prijímania akýchkoľvek opatrení, ktoré môžu vážne ohroziť stanovený výsledok, nie sú povinné prispôsobovať svoju právnu úpravu pred uplynutím tejto lehoty. V prejednávanej veci nebolo napadnuté ustanovenie počas lehoty na prebratie smernice nijakým spôsobom zmenené.

45. Pokiaľ ide o povinnosť zlučiteľného výkladu, existuje všeobecná povinnosť vnútroštátnych súdov vykladať vnútroštátne právo v čo najväčšej možnej miere v súlade so smernicou len odo dňa uplynutia lehoty na jej prebratie. [20] V danom období sa členské štáty musia (opäť v čo najväčšej možnej miere) zdržať takého výkladu, ktorý by po uplynutí lehoty na prebratie hrozil, že vystaví vážnemu nebezpečenstvu dosiahnutie výsledku, ktorý sleduje táto smernica. [21]

46. Ako som však už uviedla, jednoznačné znenie napadnutého ustanovenia je možné

20 — Pozri rozsudky Súdneho dvora z 18. decembra 1997, Inter-Environnement Wallonie, C-129/96, Zb. s. I-7411, najmä body 43 až 45; zo 4. júla 2006, Adeneler a i., C-212/04, Zb. s. I-6057, body 114 a 115.

21 — Pozri rozsudky Adeneler, už citovaný v poznámke pod čiarou 20, bod 123; z 23. apríla 2009, VTB-VAB a Galatea, C-261/07 a C-299/07, Zb. s. I-2949, bod 39.

len ťažko vykladať iným spôsobom. Ak je to tak, potom ustanovenie vyjadrené slovami „v čo najväčšej možnej miere“ v judikatúre Súdneho dvora zjavne v prejednávanej veci vylučuje akúkoľvek povinnosť konformného výkladu. V dôsledku toho, v prípade nezlučiteľnosti medzi napadnutým ustanovením a smernicou, by jedinou reálnou možnosťou bolo neuplatnenie takéhoto ustanovenia [22] a povinnosť tak urobiť by mohla nastať len v období po uplynutí lehoty na prebratie. Ak by sa napadnuté ustanovenie nemohlo uplatniť v tomto období, zjavne by potom nastala ďalšia otázka, a to, či by sa ustanovenie mohlo stále uplatniť na skoršie obdobie, avšak išlo by o otázku, ktorá by úplne spadala pod francúzske právo a nie pod právo EÚ.

C — *Uplatniteľná právna úprava*

47. Hlavným tvrdením nadácie a VEGAP v konaní vo veci samej, ako aj v konaní pred Súdnym dvorom a španielskej vlády pred Súdnym dvorom je, že totožnosť „právnych nástupcov“ Salvadora Dalího po jeho smrti sa musí určiť na základe španielskeho, a nie francúzskeho práva, pretože dedenie jeho hnuteľného majetku sa spravuje španielskym právom. Následne tvrdia, že otázka zlučiteľnosti napadnutého ustanovenia so smernicou nenastane. Španielska vláda dodáva, že dané otázky sú teda neprípustné, pretože nie sú potrebné na vyriešenie sporu v konaní vo veci samej.

48. Hoci je pravda, že Súdny dvor môže odmietnuť rozhodnúť o prejudiciálnej otázke, ktorú položil vnútroštátny súd, môže tak urobiť len vtedy, ak je zjavné, že požadovaný výklad nemá žiadny vzťah k realite alebo predmetu sporu vo veci samej, [23] nemyslím si, že v prejednávanej veci je možné dospieť k tomuto záveru. Toto by si od Súdneho dvora vyžadovalo, aby rozhodol podľa vnútroštátneho práva – určenie rozhodného práva vo veci dedenia majetku po zosnulom nie je zatiaľ právom EÚ upravené [24] – na čo už ale nie je oprávnený.

22 — Pozri naposledy rozsudok Súdneho dvora z 27. októbra 2009, ČEZ, C-115/08, Zb. s. I-10265, bod 140.

23 — Pozri naposledy Rozsudok Súdneho dvora z 1. októbra 2009, Compañía Española de Comercialización de Aceite a i., C-505/07, Zb. s. I-8963, bod 26.

24 — Počas Haagskej konferencie medzinárodného súkromného práva bol spísaný Dohovor o rozhodnom práve pre dedičskú postupnosť po poručiteľovi z 1. augusta 1989 — ale z členských štátov Európskej únie bol podpísaný len Luxemburskom a Holandskom a ratifikovaný len Holandskom. Mesiac pred pojednávaním v tejto veci uverejnila Komisia návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a úradných listín vo veciach dedenia a zavedení európskeho dedičského osvedčenia [KOM(2009) 154 v konečnom znení zo 14. októbra 2009] — nie je však potrebné pripomínať, že tento návrh má k záväznej podobe ešte ďaleko. Článok 3 a nasl. Haagského dohovoru a článok 16 a nasl. návrhu Komisie by, ak by sa uplatnili, znamenali, že dedičstvo Salvadora Dalího by sa spravovalo španielskym právom.

49. V situácii, akou je situácia v konaní vo veci samej sa však zdá, že vnútroštátny sud potrebuje po prvé vedieť, či je totožnosť nadobúdateľov práva na ďalší predaj po umelcovej smrti upravená právnymi predpismi, podľa ktorých sa vyberajú poplatky za poskytnutie práv alebo právnymi predpismi upravujúcimi dedenie majetku umelca. Len v druhom prípade musí rozhodnúť, ktorým právom sa spravuje toto dedenie, čo je však otázkou, ktorá nepatrí do právomoci Súdneho dvora. Súdny dvor môže na druhej strane určiť, či smernica stanovuje nejaké pravidlá na vyriešenie prvej otázky.

50. Pojem „právni nástupcovia" autora nie je v smernici nikde definovaný. Nepriamo, avšak jasne je v odôvodnení č. 27 jeho definícia ponechaná vnútroštátnemu právu s odkazom najmä na dedičskú právnu úpravu členských štátov. Ako to jasne vyplýva zo skoršej judikatúry, išlo o spoločný zámer Komisie a Rady počas zákonodarného procesu. [25] Kým Parlament predložil pozmeňovací návrh k tomuto ustanoveniu, bolo rozhodnuté, že zásada subsidiarity vyžaduje, aby totožnosť nadobúdateľov práv po autorovej smrti bola určená vnútroštátnym právom a že nesmie nijakým spôsobom zasahovať do dedičského práva. [26] Dodala by som, že ak by sa objavil úmysel zjednotiť kolízne normy v oblasti dedenia, potom by smernica nemohla byť takto jednoducho založená na článku 95 ES, [27] ale musela by odkazovať, rovnako ako návrh uvedený v poznámke pod čiarou 24, na články 61 ES a 67 ES. [28]

51. V dôsledku toho, ak na súde členského štátu, v ktorom boli vyberané poplatky za poskytnutie práv nastane spor týkajúci sa totožnosti nadobúdateľa alebo nadobúdateľov práva na ďalší predaj diela po autorovej smrti, potom tento súd bude musieť uplatniť právne normy, ktoré sú podľa vnútroštátneho práva rozhodné pre predmet sporu. Vzhľadom na chýbajúce osobitné ustanovenie je možné dospieť k záveru, že hmotnoprávne ustanovenia akéhokoľvek vnútroštátneho práva budú určené kolíznymi normami upravujúcimi dedičské konanie.

52. Zo skutočnosti, že cieľom smernice nie je zasahovať do vnútroštátneho práva a že

25 — Pozri najmä pripomienky Rady z 5. júna 2000 k jej spoločnej pozícii z 22. mája 2000 (7484/00 ADD 1), bod 23, a stanovisko Komisie z 24. januára 2001 o pozmeňovacích návrhoch Európskeho parlamentu k spoločnej pozícii Rady [KOM(2001) 47 v konečnom znení], bod 3.1.2(b).

26 — Pozri správu z prvého čítania v Európskom parlamentu z 3. februára 1997 (dokument A4-0030/97), odôvodnenie, bod IV A 2, a správu z druhého čítania z 29. novembra 2000 (dokument A5-0370/2000), odôvodnenie, oddiel III, ôsmy bod.

27 — Pozri teraz článok 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ").

28 — Pozri teraz článok 67 ZFEÚ.

totožnosť nadobúdateľov práv po umelcovej smrti výlučne nespája s právnymi predpismi upravujúcimi dedenie jeho majetku však podľa môjho názoru vyplýva, že sa členskému štátu zabraňuje v prijatí osobitného ustanovenia vo forme hmotnoprávnej normy, ktorá celkom alebo čiastočne vylúči uplatnenie kolíznych noriem, ktoré by za iných okolností takéto právo určovali.

D — *O prvej prejudiciálnej otázke*

53. Zdá sa, že tento záver najviac zodpovedá zneniu článku 14 ter Bernského dohovoru, podľa ktorého právo na ďalší predaj po autorovej smrti majú „osoby alebo inštitúcie oprávnené podľa vnútroštátnych právnych predpisov“, ktorých znenie je však oveľa širšie ako odkaz na už určenú právnu úpravu dedičského práva.

54. Je preto na tribunal de grande instance, aby určil, či napadnuté ustanovenie je takouto kogentnou právnou normou, a ak nie, či dedičské právo bude určené uplatniteľnými kolíznymi normami.

55. Za predpokladu, že podľa výsledku tejto analýzy sa napadnuté ustanovenie v konaní vo veci samej uplatní, musí byť položená otázka jeho zlučiteľnosti so smernicou.

56. Umožňuje smernica členskému štátu, aby vo svojej vnútroštátnej právnej úprave obmedzil skupinu „právnych nástupcov“ umelca spôsobom, ktorý je uvedený v napadnutom ustanovení?

57. Zdá sa mi, že z podobných dôvodov, ktoré som spomínala vyššie pri uvažovaní o voľnosti členských štátov, ktorá im je daná pre určenie uplatniteľného práva, musí byť odpoveď „áno“.

58. Smernica nedefinuje „právnych nástupcov“ umelca po jeho smrti. Ponecháva definíciu vnútroštátnej právnej úprave a nepriamo a najmä (nie však výlučne) vnútroštátnemu

dedičskému právu. Rozdiely medzi vnútroštátnymi právnymi systémami, pri ktorých nie je možné očakávať, že ovplyvnia fungovanie vnútorného trhu, môžu zostať nepovšimnuté. [29] Neexistuje tak jednotná skupina „právnych nástupcov" a členské štáty môžu prijať alebo si zachovať akúkoľvek definíciu, pri ktorej nemožno očakávať takýto účinok.

59. Hlavným záujmom, ako to vyplýva z odôvodnenia č. 9 smernice, [30] bolo vyhnúť sa situácii, v ktorej by predaje umeleckých diel boli sústredené do členských štátov, v ktorých sa právo na spätný predaj neuplatní, alebo je menej výhodné, na úkor aukčných domov alebo iných dodávateľov v členských štátoch, ktorí sa snažili umožniť pôvodnému umelcovi (alebo ktorýmkoľvek jeho dedičom) podieľať sa na ziskoch z rastúcej hodnoty umeleckých diel.

60. Takáto situácia existovala pred prijatím smernice a vznikla v dôsledku neochoty predajcov vzdať sa podielu na cene získanej za umelecké dielo. Súhlasila by som s Komisiou, že po prijatí smernice je pravdepodobnosť, že predajcovia budú vyzvaní k voľbe členského štátu, v ktorom predávajú so zreteľom na totožnosť osôb majúcich nárok na poplatky za poskytnutie práv – faktor, ktorý nemá vplyv na sumu, ktorá bude zaplatená a ktorý v skutočnosti nemusí byť predajcovi známy – zanedbateľná a nie je možné očakávať, že by ovplyvnila fungovanie vnútorného trhu. V tomto zmysle ma tvrdenie španielskej vlády, ktoré predniesla na pojednávaní, že predaje by sa mohli sústreďovať v tých členských štátoch, v ktorých nie sú žiadni „právni nástupcovia" umelca nepresvedčilo, ale skôr zaskočilo. Aj keď nie je žiadne ďalšie špecifické ustanovenie upravené v jednotlivom vnútroštátnom systéme, je zjavné, že majetok po zosnulom umelcovi vždy niekomu pripadne, hoci aj štátu ako *ultimus haeres*.

61. Tiež by som odmietla tvrdenie prednesené nadáciou a VEGAP, ako aj španielskou vládou v tom zmysle, že pojem „právni nástupcovia" zosnulého umelca musí zahrňovať všetkých právnych nástupcov podľa uplatniteľného dedičského práva a títo nemôžu byť rozdelení do osobitných skupín na tých, ktorí

29 — Odôvodnenie č. 13.

30 — Bod 8 vyššie.

sú právnymi nástupcami, a na ostatných, ktorí nimi nie sú.

62. Ak je napadnuté ustanovenie tým, ktoré vylučuje uplatnenie kolíznych noriem týkajúcich sa dedenia, potom neexistuje dôvod, prečo by nemohlo vylúčiť niektoré osoby, ktoré by mali byť oprávnené podľa dedičského práva. V každom prípade takéto vylúčenie nemôže narušiť fungovanie vnútorného trhu.

63. Ani tu neexistuje dôvod pre rozdielny prístup, ak samotné napadnuté ustanovenie je hmotnoprávnym ustanovením dedičského práva. Sloboda jednotlivca nakladať so svojím majetkom po smrti sa môže v jednotlivých právnych systémoch líšiť a rôzne právne normy či mechanizmy môžu obmedziť možnosť dediť mimo, napríklad okruhu dedičov zo zákona, alebo potomkov a/alebo žijúcej manželky/žijúceho manžela. Rozlíšenie uvedené v napadnutom ustanovení podľa môjho názoru spadá do tejto oblasti, a teda aj do rámca zákonných možností voľby vo vnútroštátnom dedičskom práve, na ktoré smernica odkazuje, usilujúc sa o určenie nadobúdateľov práva na ďalší predaj po umelcovej smrti.

64. Na pojednávaní prebehla diskusia o tom, či aj napriek tomu, že smernica ponecháva definovanie „právnych nástupcov“ vnútroštátnemu právu, by členským štátom nemala byť uložená povinnosť dodržiavať právne predpisy dedičského práva ostatných členských štátov v duchu lojálnej spolupráce alebo skôr v duchu „dorozumenia medzi členskými štátmi“ pri vytváraní tejto definície. Obávam sa však, že takýto prístup by sa nebezpečne priblížil „zákulisnej harmonizácii“ dedičského práva alebo kolíznych právnych noriem, čo však už nespadá do pôsobnosti tejto smernice – a to z hľadiska jej právneho základu, ako aj z hľadiska výslovného legislatívneho zámeru.

65. Z obidvoch vyššie uvedených bodov vyplýva, že úloha smernice je obmedzená na odstránenie narušenia súťažného prostredia v rámci vnútorného trhu. Vzájomné

uznanie – v tomto prípade uznanie definície „právnych nástupcov“ zosnulého umelca v členskom štáte, ktorého dedičské právo sa uplatní pre prechod majetku po tomto umelcovi členským štátom, ktorý vyberá poplatky za poskytnutie práva – je chvályhodným zámerom. Ja však nezastávam názor, že takýto zámer spadá do rámca tejto osobitnej smernice. Zabezpečiť to, aby sa právo na ďalší predaj uplatňovalo v celej Únii, je hlavným cieľom tejto smernice. Nie je možné zabezpečiť to, aby právo prinášalo prospech len tým právnym nástupcom, ktorých určuje osobitné dedičské právo.

66. Voľba obsiahnutá v napadnutom ustanovení je jednou z možností a ako taká je vždy diskutabilná.[31] Podľa môjho názoru však ide o voľbu, ktorá patrí do priestoru pre voľnú úvahu členských štátov a od ktorej nie je možné očakávať, že ovplyvní fungovanie vnútorného trhu. Nie je preto v rozpore so smernicou.

31 — Niekto by sa mohol pýtať, prečo by sa takéto ustanovenie malo uplatňovať len pre právo na ďalší predaj a nie napríklad pre autorské práva literárnych diel (v odpovedi by sa najskôr odkazovalo na skutočnosť, že právo na ďalší predaj je na rozdiel od autorského práva právom neprevoditeľným a nescudziteľným). Diskusia by sa mohla v tejto prejednávanej veci ešte vyhrotiť, ak by Salvadora Dalího neprežili dedičia šiesteho stupňa alebo bližšieho, pretože potom by právo na ďalší predaj bolo vyberané francúzskym štátom aj napriek skutočnosti, že Dalí trval výslovne na tom, aby tieto práva pripadli španielskemu štátu.

E — *O druhej prejudiciálnej otázke*

67. Ak Súdny dvor bude súhlasiť s mojou odpoveďou navrhovanou na prvú prejudiciálnu otázku, potom druhá prejudiciálna otázka – či sa napadnuté ustanovenie má zachovať vo forme odchýlok a prechodných výnimiek uvedených v článku 8 ods. 2 a 3 smernice – si nebude vyžadovať odpoveď. V každom prípade by táto odpoveď bola veľmi stručná.

68. Výnimky uvedené v článku 8 v spojení s článkom 13 tejto smernice môžu výslovne uplatniť členské štáty, ktoré právo na ďalší predaj ku 13. októbru 2001 neuplatňovali.

69. Francúzsko právo na ďalší predaj k tomuto dátumu uplatňovalo, a preto tieto výnimky nemôže uplatniť.

70. V každom prípade tieto výnimky len umožňujú členským štátom neuplatniť právo na ďalší predaj v prospech právnych nástupcov po umelcovi; netýkajú sa otázky uplatnenia len na úzku skupinu nadobúdateľov práv.

Návrh

71. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky položené Tribunal de grande instance, Paris, takto:

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/84/ES z 27. septembra 2001 o práve ďalšieho predaja v prospech autora pôvodného umeleckého diela nebráni vnútroštátnemu ustanoveniu, podľa ktorého právo na ďalší predaj po autorovej smrti prechádza len na dedičov zo zákona, s výnimkou dedičov zo závetu a právnych nástupcov.